

Celoroční monitoring návštěvnosti Národního parku Podyjí

Závěrečná zpráva

TENTO PROJEKT BYL PODPOŘEN Z FINANČNÍCH
PROSTŘEDKŮ EU V RÁMCI PROGRAMU INTERREG III A

Zpracovatel:

Mgr. Klára Najmanová

RNDr. Martin Čihař, CSc.

Univerzita Karlova v Praze

Přírodovědecká fakulta, Ústav pro životní prostředí

Obsah

1.	Úvod	4
2.	Metodika	5
3.	Výsledky	7
3.1.	Dynamika návštěvnosti	7
3.2.	Dotazníkové šetření mezi návštěvnickou populací	7
3.3.	Dotazníkové šetření mezi místními obyvateli	9
4.	Literatura	11
5.	Seznam příloh	13

1. Úvod

Základním předpokladem udržitelného cestovního ruchu ve zvláště chráněných územích je kvalitní management, hledající rovnováhu mezi řízenou péčí a turistickou exploatací (Čihař a Staňková, 2001a). Nezastupitelným informačním zdrojem každého takového managementu bývá kvalitní monitoring návštěvnosti (Eagles et al., 2002). Cílem celoročního monitoringu návštěvnosti v Národním parku Podyjí bylo získat důležité informace o dynamice turistického ruchu na území parku a také základní informace o samotných návštěvnicích.

Závěrečná zpráva projektu obsahuje výsledky podrobného sledování dynamiky turistického ruchu na území národního parku, základních charakteristik návštěvníků společně s postoji a názory místních obyvatel zjišťované metodou dotazníkového šetření.

Nositelem projektu byla Správa Národního parku Podyjí. Projekt byl financován ze zdrojů Evropské Unie v rámci programu INTERREG III A. Při terénních šetřeních Správa spolupracovala se studenty Gymnázia a střední pedagogické školy Znojmo. Metodickou a zpracovatelskou podporu výzkumu poskytlo odborné pracoviště při Ústavu pro životní prostředí Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Toto pracoviště má v oblasti výzkumů turistické exploatace chráněných území několikaleté zkušenosti a intenzivním studiem této problematiky se kontinuálně zabývá od roku 1995 v celé řadě chráněných území České republiky (např. Čihař, 1996, Čihař et al., 2002, Čihař a Staňková, 2006, Třebický a Čihař, 2006). Analogická problematika byla podobně řešena již také v NP Podyjí (Čihař et al., 2000) i v sousedním rakouském NP Thayatal (Čihař a Staňková, 2001 b, c).

Zpráva je členěna do třech základních kapitol. První kapitola shrnuje sledování počtu a dynamiky návštěvníků v národním parku na 14 stanovištích (Kraví hora, Sealsfieldův kámen, Baštův mlýn, Gruberův mlýn (Judexův mlýn), Králův stolec, Andělský mlýn, U Milíře, Příčky, Čížovský rybník, Hardeggská vyhlídka, Na Keplech, Lusthaus Lesná, Zadní Hamry, Felicitina studánka). Vybraná stanoviště (Obr. 2) pokryla celé území parku. Zároveň se jednalo o důležité křižovatky vhodné pro zmapování nejoblíbenějších turistických tras. Sledování celodenní návštěvnosti se na těchto stanovištích konalo celkem osmnáctkrát. Druhou tématickou částí zprávy je analýza návštěvnické populace, jejích názorů a základních charakteristik metodou dotazníkového šetření. Třetí kapitola zprávy se zabývá analýzou výsledků dotazníkového šetření, které se uskutečnilo mezi obyvateli obcí ležících v blízkosti Národního Parku Podyjí či přímo v něm (Čížov, Havraníky, Hnanice, Horní Břečkov,

Hradiště, Konice, Lesná, Lukov, Mašovice, Onšov, Podmolí, Podmýče, Popice, Vranov nad Dyjí). Cílem tohoto šetření bylo charakterizovat místní populaci vybraných obcí, její názorové spektrum a postoje vůči přírodě NP a stávajícímu managementu.

2. Metodika

Pro zmapování dynamiky návštěvníků na území parku byla použita metodika fyzického sčítání průchozích pěších turistů a cyklistů popř. návštěvníků v osobních automobilech (např. Čihař et al., 2000) na 14 vybraných lokalitách. Celodenní pozorování byla prováděna vždy od deváté hodiny ranní do páté hodiny odpolední (viz. Příloha 1.). Stanoviště č. 9, Čížkovský rybník, se lišilo svým charakterem od ostatních. Jednalo se o stanoviště mimo NP na křižovatce hlavní příjezdové komunikace do Čížova. Sčítání na tomto stanovišti se uskutečnilo celkem třináctkrát a vzhledem k intenzitě provozu bylo možné zaznamenávat pouze počty projíždějících dopravních prostředků nikoliv počty osob v daných prostředcích.

Na každém stanovišti byl sledován vedle počtu turistů a způsobu jejich dopravy po parku také směr jejich cesty (odkud a kam směřují). Díky této metodice jsme byli schopni sledovat dynamiku a vytíženost jednotlivých stanovišť a identifikovat nejvytíženější turistické trasy. V měsících mimo turistickou sezónu (leden, únor, březen, říjen, listopad, prosinec) se uskutečnilo pouze jediné měření a to čtyřikrát o víkendu a dvakrát ve všední den. V měsících zahrnujících hlavní turistickou sezónu se vždy uskutečnila dvě pozorování, jedno o víkendu a další ve všední den. Dny pro sledování byly vybírány (v rámci všedních dnů a víkendů) náhodně. Celý rok se zaznamenávalo počasí pomocí tříbodové stupnice. Celkem bylo během 18 monitorovacích dní zaznamenáno 20 229 návštěvníků.

Získaná data byla následně statisticky zpracována a graficky znázorněna. Grafické znázornění pomocí např. sloupcových grafů umožňuje snadnou a pohotovou komparaci s již dříve provedenými šetřeními (Čihař et al., 2000). V Příloze 1. jsou uvedeny počty turistů na jednotlivých stanovištích a v jednotlivých sčítacích dnech, vzájemné zastoupení pěších turistů, cyklistů a návštěvníků pohybujících se na území parku osobním automobilem. Dále jsou v Příloze 1.2. zařazeny grafy dynamiky pro všechna sledovaná stanoviště.

Dotazník použitý pro sledování vybraných charakteristik a postojů návštěvníků Národního parku Podyjí byl připraven pracovištěm Ústavu pro životní prostředí (ÚŽP) ve spolupráci se

Správou (viz Příloha 2). Základem dotazníku byla dotazníková baterie autorizovaná ÚŽP Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy v Praze, využívaná v rámci dlouhodobého monitoringu udržitelného turismu a environmentálního managementu zvláště chráněných částí přírody v ČR i v zahraničí (mj. Čihař et al., 2002). Tak bylo možné zajistit vysoký přínos získaných dat pro management Správy NP v oblasti udržitelného cestovního ruchu a zároveň integraci a využitelnost získaných dat pro základní výzkum řešitelského pracoviště. Respondenti (od 15 let) byli oslovováni metodou náhodného výběru. Řízený rozhovor s osloveným respondentem vedli předem vyškolení studenti Gymnázia a střední pedagogické školy Znojmo. Dotazník obsahoval celkem 23 otázek a podařilo se shromáždit 251 vyplněných dotazníků s návratností 97,3%. Dotazníky byly následně převedeny do elektronické databáze programu MS Access a vyhodnoceny. Byla sledována závislost mezi vybranými dvojicemi odpovědí a testovány rozdíly mezi návštěvníky, kteří přijeli do NP Podyjí poprvé, opakovaně a návštěvníky z okolí. Vzhledem k poloze NP v blízkosti Znojma tvoří obyvatelé okolních obcí a měst významný podíl na celkové návštěvnosti (podle našeho výzkumu cca 25%). Tematický výběr testovaných závislostí byl učiněn ve spolupráci se Správou NP.

Při testování byla použita funkce χ^2 . Tato statistická funkce je založena na porovnávání zjištěných a očekávaných četností v kontingenčních tabulkách na předem zvolené hladině významnosti ($\alpha=0,05$). Funkce χ^2 vychází z předpokladu, že při úplné nezávislosti jsou zjištěné četnosti shodné s teoretickými (očekávanými) četnostmi (Zvára 2003). Ve výsledcích vystupuje hodnota p , která představuje dosaženou hladinu významnosti testu. V případě, kdy je $p < \alpha$, zamítáme nulovou hypotézu, neboli prokazujeme závislost (Zvára, 2003). V průběhu testování je nutné neustále posuzovat použitelnost testu. Funkce χ^2 je použitelná pouze za předpokladu, že žádná z očekávaných četností není menší než jedna a zároveň že, očekávané četnosti menší než 5 nejsou zastoupeny ve více jak 20% (Lepš, 1996). V případě, že tyto podmínky nebyly splněny, přistoupilo se ke spojení logicky slučitelných odpovědí. Například spojení odpovědí „velmi pozitivně“ a „spíše pozitivně“ do jediné.

Při přípravě dotazníku pro místní obyvatele obcí v okolí NP probíhala opět úzká spolupráce mezi Správou NP a pracovištěm při Ústavu pro životní prostředí. Výsledkem byl dotazník obsahující 31 otázek a pokrývající tři základní oblasti: Demografický blok, Životní prostředí a příroda v NP Podyjí a Turismus, rekreace a udržitelný rozvoj oblasti NP Podyjí. Základem dotazníku byla opět dotazovací baterie autorizovaná ÚŽP Přírodovědecké fakulty Univerzity

Karlovy v Praze, používaná k analogickým šetřením (mj. Čihař et al., 2000 nebo Čihař a Staňková, 2006). Distribuce dotazníků proběhla obálkovou metodou, celkem se podařilo získat 177 kompletně vyplněných formulářů s návratností cca 10%. Dotazníky byly distribuovány ve vybraných obcích dům od domu společně s průvodním dopisem, v němž byly pokyny pro vyplnění dotazníku a informace kdy a kde budou vyplněné formuláře sbírány (např. obecní úřad, obchod). Třetí možností pro kooperující respondenty bylo zaslat dotazníky v příložené obálce přímo na řešitelské pracoviště Ústavu pro životní prostředí. Vyplněné formuláře byly převedeny do elektronické databáze a statisticky zpracovány, viz. Příloha 3.

3. Výsledky

V této kapitole jsou uvedeny vybrané komentáře a nejdůležitější výsledky jednotlivých částí výzkumu, kompletní výsledky jsou k nahlédnutí v příslušných přílohách.

3.1. Dynamika návštěvníků

Třemi nejvytíženějšími stanovišti byly rozcestí u Hardeggské vyhlídky, rozcestí Na Keplech a Gruberův (Judexův) mlýn. Nejvyšší podíl pěších návštěvníků (68,9%) byl zaznamenán na stanovišti Felicitina studánka, toto stanoviště bylo však také nejméně navštěvovaným. Naopak nejvyšší podíl cyklistů (75,0%) byl sledován na rozcestí U Milíře. Celkové zastoupení jednotlivých způsobů dopravy po území národního parku bylo: pěší turisté (45,3%), cyklisté (51,3%) a návštěvníci v automobilech (3,4%). Termíny sčítání s nejvyšší návštěvností byly sobota 30. září, sobota 6. května a středa 9. srpna. Podrobné grafické výstupy jsou uvedeny v Příloze 1.1. V následující Příloze 1.2. je pomocí paprskovitých grafů znázorněna dynamika pohybu turistů na jednotlivých sledovaných rozcestích. Díky tomuto grafickému znázornění je velmi jednoduché identifikovat hlavní směry a vytíženost jednotlivých turistických tras odděleně pro pěší i cyklisty.

3.2. Dotazníkové šetření mezi návštěvníckou populací

V rámci tohoto dotazníkového šetření bylo shromážděno celkem 251 formulářů. Nejpočetnější skupinu respondentů zahrnovali pěší turisté, kteří přijeli do NP Podyjí poprvé společně s partnerkou/partnerem a průměrná délka jejich pobytu v Podyjí byl jeden týden. Podle demografických charakteristik navštívili NP Podyjí nejčastěji muži ve věku 25-39 let se středoškolským vzděláním. Podíl zahraničních návštěvníků byl v našem šetření pouze 4,4%, viz. Příloha 2.1.

Nejčastěji byli návštěvníci ubytováni v penzionech (39,1%) či v soukromí (27,8%). Hlavním dopravním prostředkem do místa ubytovaná byl osobní automobil (66,3%), při výletech po NP se nejvyšší počet návštěvníků pohyboval na kole či kombinoval kolo s pěší turistkou, osobním automobilem a autobusem. Naprostá většina návštěvníků (94,7%) věděla o existenci NP před příjezdem do Podyjí. Pro 55,1% dotázaných hrála existence NP Podyjí důležitou roli při výběru místa pobytu a 24,4% respondentů by bez existence NP do Podyjí vůbec nepřijela. Příroda a její krásy byly hlavním motivem návštěvy NP pro 34,5% návštěvníků. Nejčastějšími aktivitami dotázaných bylo poznávání památek, pozorování rostlin a živočichů nebo houbaření. Až 90,8% návštěvníků hodnotilo stav lesů NP pozitivně. Mezi nejzávažnější dopady turismu podle respondentů patří nekázeň návštěvníků (26,5%) a nepořádek, odpady (23,2%). Přes 90% dotázaných bylo spokojeno s informačním systémem v NP a téměř 16% respondentů navštívilo Informační středisko NP Podyjí v Čížově. Intenzitu turistického ruchu jako optimální hodnotilo na turistických stezkách 51,6%, na vyhlídkách 48,0% dotázaných. Na túry chodila většina návštěvníků ve skupině nebo ve dvojici a 41,9% dotázaných preferovalo delší výlety. Společné používání turistických stezek pěšími turisty a cyklisty vnímalo jako konfliktní pouze 14,4% respondentů. Podobně, využívání cest pěšími turisty, cyklisty společně s koňmi vnímalo jako konfliktní 13,2% dotázaných. Téměř 60% návštěvníků NP Podyjí využilo během pobytu hraničních přechodů pro pěší a cyklisty. Vstupné do NP by bylo ochotno zaplatit 45,4% respondentů, nejčastěji zmíněná suma byla do 20 Kč (51,8%) a do 50 Kč (38,0%). S náklady na dovolenou bylo spokojeno 66,4% respondentů. Průměrné náklady za ubytování a stravu na osobu a den v NP Podyjí byly odhadnuty na cca 405 Kč.

Při testování vybraných závislostí byla pozornost věnována sledování potenciálních rozdílů zejména mezi pěšími turisty a cyklisty a také mezi návštěvníky, kteří do NP zavítali poprvé, opakovaně a návštěvníky z blízkého okolí, viz Příloha 2.2. V rámci našeho šetření mezi návštěvníky NP, kteří navštívili Podyjí poprvé byli častěji zastoupeni cyklisté. Naopak návštěvníci z okolí a návštěvníci vracějící se do NP Podyjí patřili častěji mezi pěší turisty. Návštěvníci z blízkého okolí častěji hodnotili intenzitu turistického ruchu na stezkách a vyhlídkách jako vysokou. Turisté preferovali delší výlety a častěji využívali hraničních přechodů pro pěší a cyklisty ve srovnání s místními návštěvníky. Mezi návštěvníky z okolí byla zaznamenána nejnižší ochota platit vstupné do NP. Cyklisté zůstávali v Podyjí delší dobu

ve srovnání pěšími turisty a upřednostňovali celkem pochopitelně delší výlety, také byly častěji ochotni platit za vstup do NP a měli nejvyšší podíl vysokoškoláků.

3.3. Dotazníkové šetření mezi místními obyvateli

Dotazníkové šetření proběhlo celkem ve 14 obcích (Čížov, Havraníky, Hnanice, Horní Břečkov, Hradiště, Konice, Lesná, Mašovice, Onšov, Podmolí, Podmýče, Popice, Vranov), kde bylo distribuováno na cca 1 000 dotazníků. Kompletně vyplněných dotazníků bylo získáno 177. Podrobné vyhodnocení výsledků je v Příloze 3.

Nejpočetnějšími demografickými skupinami byli respondenti mužského pohlaví, ve věku 40-59 let, se středoškolským vzděláním, zaměstnaní v soukromém sektoru, kteří se v oblasti Podyjí nenarodili. Naprostá většina (93,9%) respondentů se v Podyjí cítila doma a byla spokojena se vzhledem obce, ve které bydlí.

Až 52,3% dotázaných hodnotilo existenci NP pozitivně a 42,0% naopak negativně. Pouhých 35,0% respondentů vědělo o konkrétním ekologickém problému v NP. Technická vybavenost obcí byla nejčastěji zmiňovaným problémem ze strany místních obyvatel. Až 51,2% místních hodnotilo současný režim ochrany přírody v NP jako přísný. S tvrzením, že existence NP zvyšuje atraktivitu celého území souhlasilo 76,7% dotázaných. Stav lesů NP byl negativně hodnocen 48,6% respondentů. Pouze 13,6% obyvatel vědělo o existenci dotačních programů zaměřených na podporu obyvatel žijících v oblastech s omezeními vyplývajícími z režimu národního parku. Nejvíce respondentů bylo nespokojeno s činností Správy Národního parku Podyjí jako úřadu (70,9%), převážně kvůli regulaci stavebních činností v dotčených obcích. Vysoká byla také nespokojenost (48,8%) s činností Správy NP jako organizací hospodařících v lesích NP. Naopak nejvíce respondentů (62,5%) bylo spokojeno s činností Správy NP jako organizace pečující o turistické stezky na území NP. Téměř polovina (48,2%) místních obyvatel se cítila ovlivněna existencí národního parku, nejčastěji pak se respondenti cítili ovlivněni negativně (62,0%).

S tvrzením „Lesy NP jsou v dobrém zdravotním stavu“ souhlasilo 42,3% respondentů a nesouhlasilo 41,2%. S tvrzením „Lesy NP působí neuklizeným dojmem“ souhlasilo 49,4% a nesouhlasilo 45,5% respondentů. Názor, že lesy NP by měly plnit také hospodářskou funkci zastávalo pouze 22,4% místních obyvatel, opačný názor mělo 68,4% obyvatel. S ponecháváním většiny dřevní hmoty v lesích NP nesouhlasilo 65,2% respondentů. Až

60,8% dotázaných souhlasilo tvrzením, že zemědělská půda v bezprostředním okolí NP by měla být obhospodařována extenzivně. Téměř 70% místních obyvatel nesouhlasilo s přísnějším posuzováním stavební činnosti mimo území národního parku.

Stávající úroveň komunikace mezi Správou NP a svou obcí nedokázalo zhodnotit 46,0% respondentů, jako nevyhovující ji označilo 32,8% dotázaných. Až 65,5% místních mělo pocit, že se nemůže podílet na rozhodování o důležitých věcech ve svém bydlišti. Téměř tři čtvrtiny respondentů hodnotilo nabídku pracovních příležitostí v oblasti Podyjí za nedostatečnou a 92,6% dotázaných uvedlo, že nemá ekonomický příjem z cestovního ruchu. Necelé tři čtvrtiny respondentů zastávali názor, že intenzita turistického ruchu na turistických stezkách či v okolí jejich bydliště jim nevádí. Jako nejvíce rušivý projev turismu byl nejčastěji označen (36,6%) nepořádek a odpadky.

Naprostá většina dílčích poznámek a komentářů k jednotlivým otázkám byla převedena do elektronické podoby a je k nahlédnutí v závěru Přílohy 3.

4. Literatura

Eagles, P.F.J., McCool, S.F., Haynes, C.D.A. (2002) Sustainable Tourism in Protected Areas: Guidelines for Planning and Management. IUCN Gland, Switzerland and Cambridge, UK, 183pp.

Čihař, M., 1996. Recreational exploitation in the central part of the Sumava National Park. *Silva Gabreta* 1, 271-279.

Čihař, M., Staňková, J. (2001a) Ukazatele udržitelného turismu v NP Podyjí a hodnocení jeho managementu veřejností. *Thayensia* 4, 33-41.

Čihař, M., Staňková, J. (2001b) Selected indicators of the sustainable tourism in the National Park Thayatal – quantitative aspects. Institute for Environmental Studies Faculty of Science, Charles University, Prague. Case study ordered by Administration of the National Park Thayatal (Austria), 29 pp.

Čihař, M., Staňková, J. (2001c) Selected indicators of the sustainable tourism in the National Park Thayatal – qualitative aspects. Institute for Environmental Studies Faculty of Science, Charles University, Prague. Case study ordered by Administration of the National Park Thayatal (Austria), 54 pp.

Čihař, M., Staňková, J., 2006. Attitudes of stakeholders towards the Podyji/Thaya River Basin National Park in the Czech Republic. *Journal of Environmental Management* 81 (3), 273-285.

Čihař, M., Staňková, J., Tancošová, Z., 2000: Základní ukazatele rekreačního a turistického využívání Národního parku Podyjí. Závěrečná zpráva výzkumného titulu MŽP. Ústav pro životní prostředí PřF UK Praha a MŽP ČR Praha, 210 pp.

Čihař, M., Štursa, J., Třebický, V., 2002. Monitoring of tourism in the Czech National Parks. In: Arngerger, A., Brandenburg, C., Muhar, A. (eds.). *Monitoring and Management of Visitor Flows in Recreational and Protected Areas. Proceedings of the Conference held at Bodenkultur University Vienna, Austria, January 30-February 02, 2002.* Institute for

Landscape Architecture and Landscape Management, Bodenkultur University Vienna. P, 240-245.

Lepš, J. (1996) *Biostatistika*. Biologická fakulta, Jihočeská univerzita, České Budějovice, 166 str.

Třebický, V., Čihař, M., 2006. Analysis of nature-based tourism in the Sumava National Park, Czech Republic: 1997-2004. In Siegrist, D., Clivaz, D., Hunziker, M., Iten, S. (eds.), 2006: Exploring the nature of management, Rapperswil, Switzerland, 228-232.

Zvára, K. (2003) *Biostatistika*. Nakladatelství Karolinum, Praha, 213 str.

5. Seznam příloh

- Příloha 1.1. Základní analýza návštěvnosti v NP Podyjí
- Příloha 1.2. Dynamika návštěvnosti na sledovaných stanovištích
- Příloha 2.1. Výsledky dotazníkového šetření mezi návštěvnickou populací
- Příloha 2.2. Sledování vybraných závislostí
- Příloha 3. Výsledky dotazníkového šetření mezi místními obyvateli